Sanna Tikander
erityisasiantuntija
MMM, RO, Maaseudun kehittäminen
26.10.2022

Kirjallinen asiantuntijalausunto

Asia: HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Teema: TAE:n pääluokan30 toimet, jotka edistävät Saaristomeren poistamista HELCOMin ns. hotspot-listalta (hallituksen tavoite 2027)

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan maatalousjaosto on pyytänyt kirjallista asiantuntijalausuntoa TAE:n pääluokan30 toimista, jotka edistävät Saaristomeren poistamista HELCOMin ns. hotspot-listalta (hallituksen tavoite 2027). Maa- ja metsätalousministeriö lausuu edellä mainittujen seikkojen osalta kunnioittaen seuraavaa.

Vuonna 1992 Itämeren suojelukomissio (HELCOM) listasi Itämeren suurimpia kuormituslähteitä eli hot spoteja. Suomen ainoa jäljellä oleva ns. hot spot on Saaristomeren valuma-alueen maatalouden hajakuormitus.

Maatalouden hot spoteille on tyypillistä intensiivinen maatalous ja kotieläintalouden kasvu. Alueilta vapautuu rehevöittäviä ravinteita Itämereen ja rannikkovesiin, mikä uhkaa rannikon ekosysteemejä. Listalle valituissa kohteissa on suuri kotieläinmäärä suhteessa peltopinta-alaan tai puutteita maatalouden vesiensuojelutoimissa.

HELCOM on määritellyt maatalouden hot spotien poistamiselle kriteerit (Helcom liite 3). Maa voi hakea hot spotin poistoa, mikäli poistamisen kriteerit täyttyvät.

Hallitus on päättänyt, että Suomi panostaa Saaristomeren valuma-alueen maatalouskuormituksen vähentämiseen, jotta alue saadaan pois Itämeren suojelukomission (HELCOM) hot spot -listalta viimeistään vuonna 2027. Toimeenpanon toteuttamiseksi hallitus on hyväksynyt Saaristomeri-ohjelman.

Saaristomeri-ohjelman ensimmäisessä vaiheessa on Ympäristöministeriön ohjauksessa Varsinais-Suomen ELY-keskuksen toteuttamana koostettu yhteistyössä sidosryhmien kanssa Maatalouden tiekartta hajakuormituksen vähentämiseksi. MMM on ollut laadintatyössä aktiivisesti mukana.

Maatalouden tiekartassa määritellään merkittävimmät toimenpiteet ja niiden aikataulu, jotta Saaristomeri saadaan pois hot spot -listalta. Painopiste on fosforissa, joka on rehevöitymisen kannalta merkittävä ravinne.

Tiekartan kymmenestä maatalouden vesiensuojelua edistävästä toimenpiteestä tehokkaimmin ravinnekuormitusta tiekartan selvityksen mukaan vähentävät peltojen vesitalouden ja maaperän kasvukunnon parantaminen, maanparannusaineiden käytön lisääminen, lannan siirron edistäminen sekä peltojen kasvipeitteisyyden lisääminen. Lisäksi uudenlaisilla rahoitusmalleilla, kuten vaikuttavuusinvestoinneilla tiedon jakamisella, sekä

meren ravinteiden hyötykäytön ja ravinteiden kierrätyksen avulla pystytään tehostamaan toimia.

Tiekartassa mainituista kymmenestä maatalouden vesiensuojelua edistävästä toimenpiteestä viiteen on vastuutahoksi esitetty MMM yhdessä muiden kanssa. Ministeriön omassa tarkastelussa on tunnistettu seitsemän tiekartan teemaa, joissa ministeriön toimenpiteillä on vahva rooli (Liite 1).

TAE:n pääluokan30 toimet, jotka edistävät Saaristomeren poistamista HELCOMin ns. hotspot-listalta (hallituksen tavoite 2027)

Käynnistyvän CAP-suunnitelman toimenpiteet (30.10.40 Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset ja 30.20.43 Ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja ei-tuotannolliset investoinnit) vastaavat monin paikoin toimenpidetarpeisiin. Suojavyöhykkeiden kohdentumista on parannettu. Talviaikainen kasvipeite, kerääjäkasvit, maaperän hyvä hoito ja ravinteiden tarkka käyttö ja kierrätyksen edistäminen ovat kaikki tärkeitä vesiensuojelutoimenpiteitä, joihin CAP-suunnitelmassa panostetaan. Lisäksi Neuvo2030-neuvonnalla lisätään tietoa toimenpiteiden toteuttamisen tärkeydestä.

Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma (30.40.22 Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen) tukee hankerahoituksella ravinteiden kierrätystä edistäviä ja sitä kautta Saaristomeren kuormitusta vähentäviä toimia mm. biomassojen ravinteiden prosessointia, kierrätyslannoitevalmisteiden tuotantoa ja tuotekehitystä, ravinteiden kierrätyksen logistiikkaa ja korkean jalostusasteen ravinnetuotteiden kehittämistä. Lisäksi edistetään ravinteiden kierrätykseen ja resurssitehokkuuteen sekä biokaasuun liittyvää osaamista ja yhteistyötä. Samalla lisätään mm. energia- ja ravinneomavaraisuutta ja vastataan ajankohtaisiin huoltovarmuushaasteisiin.

Lisäksi valmistelussa oleva **ravinnekiertotuki (30.20.49 Ravinnekierrätyksen edistäminen biokaasutuotannolla)** biokaasulaitosten fosforinprosessointiin tarjoaa välineitä esitettyihin ravinnekuormituksen vähentämistoimiin mm. tukee lannan siirron edistämistä.

MMM:n **tuet vesiympäristön käyttöön ja tilaan sekä vesienhallintaan ja tulvasuojeluun** ja MMM:n **rahoitukset kalataloudellisiin kunnostuksiin sekä kalastuksen, logistiikan ja tuotekehityksen kehittämiseen (30.40.31 Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen ja 30.40.62 Elinkeinokalatalouden edistäminen)** edesauttavat osaltaan Saaristomeren tilan parantamispyrkimyksiä ja meren ravinteiden hyödyntämistä sekä edistävät alueen toimenpiteitä Saaristomeren poistamiseksi HELCOMin ns. hotspot-listalta.

Toimenpiteet ovat valtakunnallisesti haettavissa ja toimijoille vapaaehtoisa, joten ei voida antaa arviota kuinka suuri osuus rahoituksesta kussakin toimenpiteessä lopulta tulee kohdistumaan yksinomaan Saaristomeren valuma-alueelle. Toimenpiteiden toteutuminen edellyttää alueen toimijoiden yhteistyötä ja aktiivisuutta konkreettisiin toimenpiteisiin, kehittämistoimiin sekä tarjolla olevan rahoituksen hakuun.

TAE:n pääluokan30 toimet, jotka edistävät Saaristomeren poistamista HELCOMin ns. hotspot-listalta (hallituksen tavoite 2027)

Momentti		**2023**
		euroa
30.10.40 Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset		
	Biokaasu-, lannankäsittely-, ravinnekierrätys- ja hiilensidontainvestoinnit	7 500 000*
	Cap2023-2027: biokaasulaitosinvestoinnit	5 000 000
	Cap2023-2027: ympäristön tilaa ja kestävää tuotantotapaa edistävät investoinnit maatiloilla sis. peruskuivatusinvestoinnit	47 999 600
30.20.43 Ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja ei-tuotannolliset investoinnit		
	Cap2023-2027: Ympäristökorvaukset	199 468 000
	Cap2023-2027: Luonnonmukainen tuotanto	76 122 000
	Cap2023-2027: Neuvonta	7 970 000
	Cap2023-2027: Ei-tuotannolliset investoinnit (ml. kosteikkoinvestoinnit)	3 000 000
30.20.49 Ravinnekierrätyksen edistäminen biokaasutuotannolla		
	* Ravinnekiertotuki, joka maksetaan biokaasulaitoksille prosessoitujen fosforikilojen perusteella. Kehyspäätöksessä 2023-2026 osoitettu määräraha, joka on tarkoitus sisällyttää täydentävään talousarvioesitykseen 2023.	4 000 000*
30.40.22 Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen		
	Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma	6 000 000*
30.40.31 Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen		
	Vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa, vesienhallintaa sekä vesitalouden riskienhallintaa parantavien tulvasuojelu- ja muut hankkeet	3 879 000
	Kalataloudelliset kunnostus-, kehittämis- ja kokeiluhankkeet	757 000
30.40.62 Elinkeinokalatalouden edistäminen		**22 038 000**
	EMKVR-ohjelman tuet kalastuksen, logistiikan ja tuotekehityksen kehittämiseen sekä vajaasti hyödynnettyjen lajien menekinedistämiseen. Vesiviljelyn investoinnit, ml. levien kasvatus.	

* Kokonaan kansallisesti rahoitettavat. Kokonaan kansallisesti rahoitettavat biokaasu-, lannankäsittely-, ravinnekierrätys- ja hiilensidontainvestointituet sekä Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelman rahoitus 2023 ovat osa maatalouden huoltovarmuuspakettia ja vihreän siirtymän kokonaisuutta.

Liite 1
MMM:n hallinnonalan toimenpiteet Saaristomeren poistamiseksi Helcom:in Hot Spot-listalta

Saaristomeriohjelman Maatalouden tiekartan toimenpiteet, joissa MMM:n rahoitus mahdollistaa toimenpiteiden toteutusta	**Toimenpiteet MMM:n hallinnonalalla, jotka tukevat Saaristomeri-ohjelman Maatalouden tiekartan toteutusta**
1) Valuma-alueen olemassa olevan vesiensuojelutiedon kokoaminen toimenpiteiden kohdentamiseksi	CAP2023-2027; Ympäristö 05 Suojavyöhyketoimenpiteen kohdentamisessa hyödynnetään tällaisia tietoja.
2) Lannan siirron edistäminen *	30.20.49 Ravinnekierrätyksen edistäminen biokaasutuotannolla (Ravinnekiertotuki, joka maksetaan biokaasulaitoksille prosessoitujen fosforikilojen perusteella)
	30.10.40 Biokaasu- ja lannankäsittelyinvestointien rahoittaminen
	30.40.22 Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma
	CAP2023-2027; Ympäristö 01 Tilakohtainen toimenpide ja Ympäristö 04 Kiertotalouden edistäminen vaikuttavat välillisesti. Lisäksi investoinneilla tuetaan myös etälantaloiden rakentamista ja biokaasulaitosten rakentamista. Neuvonnalla on tärkeä rooli ja sitä edistetään Neuvo-interventiolla mm. Ravinneväline
3) Orgaanisten lannoitevalmisteiden käytön edistäminen *	30.10.40 Biokaasu- ja lannankäsittelyinvestointien rahoittaminen
	30.40.22 Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma
	CAP 2023-2027; INV maatalous 02 Maatilojen energiainvestoinnit (biokaasulaitosinvestoinnit), Ympäristö 04, Kiertotalouden edistäminen Neuvo-interventio, Ravinneväline
4) Lannoituksen kehittäminen ja viljavuustiedon hyödyntäminen*	CAP 2023-2027; SMR1 ja SMR2 l Ympäristö 01 Tilakohtainen toimenpide, viljavuustutkimukset ja täsmäviljely, Neuvo-interventio, Ravinneväline
5) Peltojen vesitalouden hallinta*	30.40.31: Avustukset haettavissa mm. vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa, vesienhallintaa sekä vesitalouden riskienhallintaa parantavien tulvasuojelu- ja muihin hankkeisiin
	CAP 2023-2027; INV Maatalous 03 Ympäristön tilaa ja kestävää tuotantotapaa edistävät investoinnit maatiloilla sis. peruskuivatusinvestoinnit, INV Kosteikko, vesiensuojelukosteikot, uomien luonnonmukaistaminen ja kaksitasouomat
6) Peltojen kasvipeitteisyyden lisääminen	CAP 2023-2027; GAEC 6, ekojärjestelmä 01 Talviaikainen kasvipeite, Ympäristö 04 Kerääjäkasvit (kasvukaudella), Ympäristö 05 Suojavyöhykkeet, Ympäristö 06 Turvepeltojen nurmet
7)Maanparannusaineiden käytön lisääminen *	CAP 2023-2027; Ympäristö 04 Kiertotalouden edistäminen
10) Meren ravinteiden hyödyntäminen	30.40.62: EMKVR-ohjelman tuet haettavissa kalastuksen, logistiikan ja tuotekehityksen kehittämiseen sekä vajaasti hyödynnettyjen lajien menekinedistämiseen 30.20.49 Ravinnekierrätyksen edistäminen biokaasutuotannolla (Ravinnekiertotuki, joka maksetaan biokaasulaitoksille prosessoitujen fosforikilojen perusteella)

Taulukko 1. Tiekartassa mainituista kymmenestä maatalouden vesiensuojelua edistävästä toimenpiteestä viiteen on vastuutahoksi esitetty MMM yhdessä muiden kanssa. Ministeriön omassa tarkastelussa on tunnistettu seitsemän tiekartan teemaa, joissa ministeriön toimenpiteillä on vahva rooli.